

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι: φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦνται ἀπὸ
1 ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους· καὶ εἶνε ἑτησιαὶ—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὅδῳ Σταδίου, 6.

27 Ἀυγούστου 1878

Τόμος Ἕκτος

ΠΑΝΟΜ ΟΙΟΥΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΒΑΜΒΑ¹

Βάμβας

Ἡ ἐπομένη αὐτοβιογραφία τοῦ φειμνήστου Βάμβα δὲν εἶνε ἀποπερατωμένη· ἐν αὐτῇ ἀφηγεῖται τὰ περὶ αὐτοῦ ὁ Βάμβας μέχρι τῆς εἰσβολῆς τῆς Δραμαλείου στρατίας εἰς τὸ Ἄργολικὸν πεδῖον.
Σ. τ. Δ.

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΒΑΜΒΑ

«Πολλάκις μὲ παρεκάλεσας, φίλε Ι. Βαλέτα, νὰ γράψω πρὸς σὲ τὰ τοῦ βίου μου, καὶ μέχρι τοῦδε ὤκνουον πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν, μηδὲν ἄξιον λόγου βλέπων ἐν αὐτῇ· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπιμένεις τοσοῦτον εἰς τὴν αἴτησιν, ἄξιον λόγου κρίνων παρὰ σεαυτῷ, καὶ εἴ τι μικρὸν ὑπάρχει ἐν ἐμοί, ὑπενδίδω τελευταῖον ὡς πατὴρ φιλόστοργος εἰς τέκνον ἀγαπητόν.

Ἐὐχαριστῶ τῷ Θεῷ πρώτιστα μὲν, ὅτι ἐγενήθη Χριστιανός· δεύτερον, ὅτι ἐκ γονέων πενήτων μὲν, πλουσίων ὅμως εἰς εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν, καὶ τρίτον ὅτι ἔλλην τὸ γένος, καίτοι ὑπὸ τυραννίαν βάρβαρον καὶ ἀντίχριστον· ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἐπόθουν τὴν προκοπὴν, καὶ ὁσάκις ἔβλεπον ἄνθρωπον πεπαιδευμένον, διεγείρετο ἐν τῇ καρδίᾳ μου τιμὴ καὶ σέβας πρὸς αὐτόν, ὡς θεῖόν τι ὄν. Ὁ πατὴρ μου Ἰσιδωρος καὶ ἡ μήτηρ μου Σταματοῦ συνέτεινον πολὺ εἰς τὴν φιλομάθειαν διὰ τῶν φρονίμων καὶ ἀκαταπύστων αὐτῶν συμβουλῶν.

Μέχρι τῆς ἡλικίας δεκαπέντε ἐτῶν ἐφοίτων εἰς τὰ διδασκαλεῖα τῆς πατρίδος μου Χίου· συναισθανόμενος δὲ τὴν ὀλίγην εἰς τὰ μαθήματα ἐπίδοσίν μου, καὶ ἀκούων τὴν σχολὴν τῆς Σίφνου φημιζομένην, παρεκάλουν τοὺς γονεῖς μου νὰ μὲ ἀποστείλωσιν ἐκεῖ, καὶ ἐναντιουμένου διὰ τε τὴν μικρὰν καὶ ἀπροστάτευτον ἐν ξένῳ τόπῳ ἡλικίαν μου, καὶ διὰ τὴν πενίαν, μόλις κατέπεισα αὐτοὺς δεόμενος μετὰ δακρύων νὰ μὲ ἐφοδιάσωσιν, ὅπως ἡδύναντο, καὶ νὰ εὐχωνται ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν οὐράνιον πατέρα. Ἐλθὼν οὕτως εἰς Σίφνον, διέμεινα ἐκεῖ μαθητεύων δύο ἔτη. Ἡ σχολὴ εἶχεν ἕνα μόνον διδάσκαλον, Μισαήλ τὸν Πάτριον, ὅστις ἐδίδασκε μόνον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καθὼς πάντες σχεδὸν οἱ

1. Ἐγενήθη ἐν Χίῳ, ἐν ἔτει 1770· ἀπεδίδωσεν ἐν Ἀθῆναις, ἐν ἔτει 1855.

διδάσκαλοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Φιλολογία, Λογικὴ, Φιλοσοφία, Στοιχεῖα Μαθηματικῆς, ταῦτα ἦσαν τότε ἐν ταῖς δημοσίαις σχολαῖς ἢ ὅλως ἀγνώριστα, ἢ σπανιώτατα. Ἐνταῦθα ὀφείλω νὰ ἀναφέρω μετ' ἐπαίνου τὴν φιλομάθειαν τῶν Σιφνίων καὶ τὴν πρὸς τοὺς ξένους μαθητὰς ἐξαιρέτον φιλανθρωπίαν.

Μέλλοντος δὲ τοῦ Μισαήλ νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Πάτριον, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ τότε Πατριάρχου, ὡς ὑποδιδασκάλου τοῦ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ περιωνύμου Δανιὴλ, ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα μου, καὶ ἠτοιμάσθην νὰ ἀναχωρήσω μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἐπιποθὼν νὰ μαθητεύσω καὶ παρὰ τῷ Δανιὴλ· ἦτο Σάββατον τῆς τυροφάγου, ὅτε εὔρον πλοῖον ἑτοιμον νὰ ἐκπλεύσῃ εἰς Σάμον. Ἐλθὼν λοιπὸν μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν οἰκίαν, παρεκάλουν τὴν μητέρα μου, ἀπόντος τοῦ πατρὸς ἐν τῇ ἀγορᾷ, νὰ μοι εὐχρηθῇ διὰ νὰ ἀναχωρήσω· ἡ δὲ ἤθελε διὰ τὸ ἐπίσημον τῶν ἡμερῶν νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἀναχώρησίν μου εἰς τὴν πρώτην ἐβδομάδα τῆς τεσσαρακοστῆς. Ἐν τούτοις ἐλθὼν ὁ πατὴρ μου ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς, καὶ ἀκούσας τὴν διαφιλονεικίαν ταύτην, ἐστάθη ὀλίγον σκεπτόμενος, καὶ ἐξαίφνης εἶπε μεγάλη τῇ φωνῇ· *Γύναι, ἄς εὐχρηθῶμεν εἰς τὸν υἱόν μας!* τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μετ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε. Ἀναφέρω ταῦτα τοῦ πατρὸς μου οὐ τοσοῦτον πρὸς ἐπαῖνον ἐκείνου, καίτοι πολλῶν ἐπαίνων ἀξίον ἐν τῇ ταπεινῇ αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ καταστάσει, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς παράδειγμα τῶν πατέρων, πόσον ὀφείλουσι νὰ προσέχωσιν εἰς τὴν σπουδαίαν ἀνατροφήν τῶν τέκνων αὐτῶν.

Φθάσας δὲ εἰς τὴν Σάμον τὸ πρῶν τῆς ἐπιούσης ἡμέρας, ἐφιλοξενήθη παρὰ τῷ Ἀρχιερεῖ, πρὸς ὃν εἶχον συστατικὴν ἐπιστολήν, καὶ τὴν δευτέραν ἐπιβὰς εἰς πλοιάριον φέρον εἰς τὴν Πάτριον σταγίδα, τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπέβη εἰς τὴν νῆσον καὶ ἀνέβη εἰς τὴν ποθεινὴν σχολὴν, καὶ προσεκύνησα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεολόγου, καὶ ἠσπάσθην τὴν δεξιὰν τῶν διδασκάλων Δανιὴλ καὶ Μισαήλ. Ἐμαθήτευσα δὲ ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ δύο ἔτη. Ἡ διδασκαλία περιωρίζετο καὶ ἐνταῦθα εἰς ἐξήγησιν καὶ συντακτικὴν ἀνάλυσιν. Φιλολογικὴ θεωρία δὲν ἐγένετο· διότι οἱ διδάσκαλοι δὲν ἤξευρον οὔτε τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, οὔτε ἄλλην τινὰ Εὐρωπαϊκὴν· καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς

σχολῆς δὲν εὕρισκέ τις, εἰμὴ παλαιάς τινας ἐκδόσεις Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ἐκκλησιαστικῶν. Γύμνασις ὅμως εἰς τὸ συντάττειν Ἑλληνιστὶ καὶ εἰς τὸ ὀρθογράφειν ἐγένετο πολὺ μεγαλύτερα παρὰ ἐν τοῖς σημερινοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις· ταύτης δὲ τῆς ἐλλείψεως αἰτία εἶναι ἡ σύγχρονος ἐπισώρευσις πολλῶν ἑτεροειδῶν μαθημάτων, ἐνῶ ἔπρεπε βάσις τῆς ἐκπαίδευσως τοῦ ἕλληρος νὰ ἦναι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, καὶ ἐπὶ ταύτης νὰ ἐποικοδομῶνται βαθμηδὸν τὰ λοιπὰ, ἀλλ' οὐχὶ τὰς μὲν ξένας γλώσσας νὰ λαλῆ καὶ νὰ γράψῃ ὁ Ἕλλην, ἐν δὲ τῇ ἑλληνικῇ νὰ σολοικίζῃ καὶ νὰ βαρβαρίζῃ.

Ἄφου διήλθον τὴν σειρὰν τῶν ἐν τῇ σχολῇ τῆς Πάτμου διδασκομένων μαθημάτων, συναισθανόμενος ἔτι μᾶλλον τὴν χρεῖαν τῆς τελειότερας παιδείας, συνέλαθον τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μεταβῶ εἰς Πίσαν. Περί δὲ τῶν ἀναγκαίων συνεφώνησα μετὰ πινος φίλου συνταξιῶτου μου νὰ πωλήσωμεν ὅ,τι εἴχομεν μόνον διὰ ναῦλον καὶ ἐφόδιον· ἐλθόντες δὲ ἐκεῖ νὰ δουλεύωμεν ἀμοιβαίως ἕκαστος μίαν ἐβδομάδα διὰ νὰ τρέφῃ τὸν ἄλλον, καὶ οὕτω συμβοηθούμενοι καὶ συμμελετώμεντες νὰ μάθωμεν βαθμηδὸν καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰς ἀναγκαίας ἐπιστήμας. Πλὴν ἐκεῖνος μεταμεληθεὶς, ἠθέτησε τὴν συμφωνίαν· ἐγὼ δὲ μαθὼν μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ὅτι ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Εὐρώπης ὁ συμπατριώτης μου Δωρόθεος Πρώτος καὶ διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος, ἐπανῆλθον εἰς αὐτὴν καὶ ἐξήκολούθουν τὰ μαθήματα αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου ἕως οὗ ἦλθεν ὁ Τουρκικὸς στόλος μετὰ δύο περίπου ἔτη· καὶ τότε ὁ διερμηνεὺς τοῦ Πασᾶ Κωνσταντίνος Χαντσερῆς ἐζήτησε τὸν Πρώτον διδάσκαλον τῶν τέκνων αὐτοῦ. Μέλλον δὲ ὁ Πρώτος μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ στόλου νὰ ἀπέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, συμπεριέλαθε καὶ ἐμὲ ὡς ὑποδιδάσκαλον.

Ἡ περίστασις αὕτη ἐφάνη εἰς ἐμὲ λίαν εὐτυχῆς, διότι ἠλπίζον ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ νὰ ἀποκτήσω ἰκανὰ χρήματα διὰ νὰ μεταβῶ εἰς τὴν Εὐρώπην· καὶ ἡ ἐλπίς μου προσέθη μὲχρι βεβαιότητος διὰ τὸν μετ' ὀλίγων μῆνας προβιχασμὸν τοῦ Χαντσερῆ εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας· ἀλλὰ πόσον ἀπατηλὴ ἀπέβη ἐκεῖνη ἡ δοκοῦσα εὐτυχῆς περίστασις! καὶ πόσας ἐπιβουλάς καὶ ραδιουργίας τεκταινοῦνται τὰ ἀνδράποδα τῆς τύχης διὰ νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς τὰς αὐλὰς αὐτῆς! ὁ ἡγεμὼν ἀνεχώρησεν εὐθὺς διὰ τὸν τότε πόλεμον τοῦ Σουλτάνου πρὸς τὸν ἀποστάτην Πασβάνογλου, ἀφήσας τὴν Δόμναν νὰ ἔλθῃ κατόπιν· παρηκολούθησε καὶ ὁ Πρώτος· ἐγὼ δὲ ἔμεινον διὰ νὰ ἀναχωρήσω μετὰ τῆς Δόμνας· ἄλλοις τις ὅμως διὰ μεσιτειῶν, ἀπούσης τῆς Δόμνας καὶ τῶν μαθητῶν μου, ἤρπασε τὴν θέσιν μου· τότε εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Χατμάνου Γεωργίου Μαυροκορδάτου, ἀνδρὸς ἀξιοτίμου διὰ τὰς ἀ-

ρετὰς αὐτοῦ· ἀλλὰ μετὰ τρεῖς περίπου μῆνας ἀποβληθέντος τοῦ ἄλλου, μετεκλήθην εἰς τὴν θέσιν μου, καὶ δοὺς πίστιν μᾶλλον εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Πρωτοῦ, ἀποβλέπων δὲ πάντοτε καὶ εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Εὐρώπης, κατέλιπον μετὰ λύπης τὴν ἀξιοσέβαστον οἰκογένειαν τοῦ Μαυροκορδάτου, καὶ ἀπῆλθον εἰς Βουκουρέστιον. Μόλις δὲ παρῆλθεν ἐν ἔτος, καὶ πέμψας ὁ Σουλτάνος Καπιτσην, ἔσφαξε τὸν ἡγεμόνα ὡς γράψαντα πρὸς τὴν Πύλιν ψευδεῖς κατηγορίας κατὰ τοῦ Χουσεῖν Πασᾶ, ἀρχιστρατήγου ἐν τῷ εἰρημένῳ πολέμῳ· εἰς τοιαύτην φρικτῶδη καταστροφὴν κατήντησεν ἐκεῖνη ἡ λαμπρὰ σκηνή, καὶ ἐγὼ ὁ ἐλπίζων ταχὺν πορισμὸν, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, στερούμενος καὶ τῶν εἰς τὴν ἐπιστροφὴν ἀναγκαίων.

Ἐπανελθὼν δὲ, εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον τῆς Εὐφροσύνης, ἀδελφῆς τοῦ εἰρημένου Χατμάνου, καὶ μετὰ δύο ἔτη εἰς τὸν τοῦ Κ. Σούτσου, Κερπάπου ἐπιλεγομένου, ἔνθα διέμεινα μέχρι τῆς εἰς Παρισίους ἀναχωρήσεώς μου.

Ἡ εἰς Παρισίους πορεία μου ἐφαίνετο δικαίως εἰς τοὺς φίλους μου τολμηροτάτη καὶ διὰ τὴν κακὴν κατάστασιν τῆς υγείας μου καὶ διὰ τὴν ἀχρηματίαν· ἡ λύπη τῆς ἀκουσίου δαπάνης τοῦ πολυτίμου χρόνου, ἡ μεταβολὴ τῆς διαίτης καὶ τῶν κλιμάτων, καὶ ὑπὲρ πάντα ἡ καθημερινὴ δυσἀρέσκεια ἐν μέσῳ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας καὶ διαφθοράς, μὲ εἶχεν ἐξασθενήσει τοσοῦτον, ὥστε οἱ ἱατροὶ μὲ ἀπῆλπισαν. Χρήματα δὲ μόνον δύο χιλιάδας γροσίων εἶχον, ἐξ ὧν ἔπρεπε νὰ κάμω καὶ τὰ ἐξοδα τῆς διὰ ξηρᾶς πορείας· οὕτως ἔχων, ἐτόλμησα πεποιθῶς ἐπὶ τὸν Θεόν.

Ἐλθὼν εἰς Παρισίους, ἐφρόντισα νὰ εὕρω πόρον τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων, διδάσκων τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν πρὶν καταντήσω· εἰς τὴν ἐσχάτην στέρησιν· μετὰ καιρὸν δὲ τινα ἀξιώθεις τῆς φιλίας τοῦ αἰδίου Κοραῆ, ἐλάμβανον παρ' αὐτοῦ πεντήκοντα φράγκα κατὰ μῆνα ἀντὶ τῆς εἰς τὰς ἐκδόσεις τῶν πονημάτων αὐτοῦ μικρᾶς βοηθείας μου, ἥτις ἦτο εἰς ἐμὲ καὶ μεγίστη πνευματικὴ ὠφέλεια· οὕτω διήγαγον ἐν Παρισίοις ἑπτὰ περίπου ἔτη, φοιτῶν εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν μαθημάτων, καὶ ἰδίᾳ καταγινόμενος· ἐκεῖ συνέταξα καὶ ἐξέδωκα πρῶτον τὴν Ῥητορικὴν· ἐκεῖ ἔκαμον τὴν ἐκλογὴν τῶν σχολίων τῆς Βολισινῆς ἐκδόσεως μέχρι τῆς Ζ' Ῥαψωδίας, ἐπιθεωρημένην ὑπὸ τοῦ Κοραῆ· ἔζων μετὰ τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνδρὸς ὡς ὁ υἱὸς μετὰ φιλοστόργου πατρός, καὶ τοῦ λοιποῦ ἤθελον μὲν εὐχαρίστως παρ' αὐτῶ· πλὴν ἡ φωνὴ τῆς πατρίδος μὲ ἐκάλει, καὶ ἔπρεπε νὰ ὑπακούσω. Ἀσπασθεὶς λοιπὸν μετὰ θερμῶν δακρύων τὸν φίλτατον Κοραῆν, κατέβην εἰς Λιβουῆρον μετὰ τοῦ καλοῦ συμπολίτου Σταματίου Ῥοδοκανάκη, καὶ ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν ἐπὶ πλοίου Ἑλληνικοῦ, ἠσπάσθην τὴν πατρίδα μετὰ ἑνδεκα μῆνας.

Μετὰ τὰς ἐπισκέψεις τῶν Ἐφόρων τῆς σχολῆς, τῶν δημογερόντων καὶ πολλῶν ἄλλων φιλοκάλων συμπολιτῶν ἀνέλαβον τὰ καθήκοντα τῆς διευθύνσεως τῆς Σχολῆς· συνέταξα ὄργανισμὸν τῶν τάξεων τῶν ἐλληνικῶν μαθημάτων, τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν θέμενος βᾶσιν, ἐφ' ἧς ἐπετίθεντο τὰ ἄλλα βαθμῆδόν, τὸν ὁποῖον ὑποβαλὼν εἰς τὴν παρατήρησιν τῶν συναδέλφων μου, τοῦ μαθηματικοῦ Ἰωάννου Τσελεπῆ καὶ τοῦ φιλολόγου Κ. Βαρδαλάχου, ὀλίγον ὕστερον ἐλθόντος μετὰ τὴν ἀφίξίν μου, ἀνέγνων ἔπειτα ἐνώπιον πάντων τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων, καὶ ἐπικυρωθέντα παρὰ τῶν ἐπιτρόπων τῆς σχολῆς, διένειμον ἀντίγραφον εἰς πάντας καὶ ἐπετήρουν αὐστηρῶς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ.

Ὅτε ἀνεδέχθη τὴν διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς ὑπῆρχον ἕξ διδάσκαλοι τῆς ἑλλ. γλώσσης, δύο τῶν μαθηματικῶν, εἷς τῆς θεολογίας· ἐπ' ἐμοῦ προστετέθησαν καὶ διδάσκαλοι τῆς Λατινικῆς, τῆς Τουρκικῆς, τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς μουσικῆς· ἐπ' ἐμοῦ συνεστήθη ἐν τῇ σχολῇ καὶ τυπογραφεῖον, διὰ νὰ ἐκδίδωμεν τὰ ἀναγκαῖα βιβλία εἰς τοὺς μαθητάς· ὠκοδομήθη δημοσία βιβλιοθήκη, ἠγοράσθησαν πολλὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων, καὶ ἐνομοθετήθη νὰ δίδωνται ἐκ τοῦ δημοσίου κατ' ἔτος τρισχίλια φράγκα εἰς ἀγορὰν βιβλίων. Ἐνομοθετήθη πρὸς τοῦτους νὰ πέμπωνται εἰς τὴν Εὐρώπην δύο ἐκ τῶν Χίων μαθητῶν μετὰ τὴν σειρὰν τῶν ἐν τῇ σχολῇ διδασκομένων μαθημάτων, ἐνδεεῖς, εὐφρεῖς, χρηστοθήεις, προωρισμένοι εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, διὰ νὰ διατρέψωσιν ἐκεῖ τρία ἔτη πρὸς τελειοποίησιν αὐτῶν εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν φιλολογίαν, καὶ ἐπιστρέψαντες νὰ διδάσκωσιν ἐν τῇ σχολῇ, ἐὰν ἦτο χρεῖα, εἰ δὲ μὴ, νὰ συνιστῶνται διδάσκαλοι εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Οὐδὲν ἐκ τῶν δυνατῶν συμπερόντων εἰς τὴν πρόοδον τῆς παιδείας προβαλλόμενον εἰς τὴν φιλόμουσον ἐκείνην πατρίδα παρημελεῖτο ὑπ' αὐτῆς. Ἀλλὰ πάντα συγκατεστράφησαν ὑπὸ τῶν ἀγρίων Τούρκων, ἐγὼ δὲ μόλις ὑπεκφυγὼν διὰ τοῦ Ῥωσικοῦ Προξένου, τοῦ πιστοῦ φίλου μου καὶ φιλογενεστάτου Ν. Μυλωνᾶ, κατέφυγον εἰς Ἰδραν ἐπὶ πλοίου Ἰδραϊκοῦ, φέροντος σημαίαν Ῥωσικὴν.

Οἱ ἀδελφοὶ Κουντουριῶται, Λάζαρος καὶ Γεώργιος, καὶ πάντες οἱ πρόκριτοι τῆς Ἰδρας, μετέδελθησαν μετὰ μεγάλης φιλοφροσύνης. Τὰ πράγματα τῆς Ἰδρας ἦσαν ἔτι μετέωρα, καὶ διὰ τὴν πρό ὀλίγου γενομένην στάσιν τεταραγμένα. Οἱ πρόκριτοι συνήρχοντο καθ' ἡμέραν εἰς τὴν Μονῆν, συσκεπτόμενοι περὶ τοῦ πρακτέου. Συλλογιζόμενος δ' ἐγὼ τὸν μέγαν κίνδυνον τῆς ἐκραγείσεως ἐπαναστάσεως, καὶ θεωρῶν τὴν ἀναβολὴν τῆς Ἰδρας ζημίαν μεγίστην τῆς Ἑλλάδος, τολμήσας, εἶπον πρὸς τὸν φρονιμώτατον Λάζαρον, ὅτι ἡ Ἰδρα, ὡς ὑπερέχουσα πάντων

καὶ τῇ δυνάμει καὶ τῷ πλούτῳ, συμφέρει ἀνυπερθέτως νὰ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν ἐν ὀνόματι Θεοῦ, ὅποια καὶ ἀν' ἦναι ἡ ἕκβασις τοῦ ἀγῶνος, ὥστε ἡ νὰ συναποθάνωμεν τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος θάνατον, ἢ σώσαντες τὴν Ἑλλάδα νὰ σωθῶμεν ἐνδόξως. Ἀπεκρίθη δὲ ὅτι ἡ αἰτία τῆς ἀναβολῆς εἶναι ἡ διχόνοια καὶ με παρεκάλεισε νὰ ὁμιλήσω περὶ ὁμονοίας τὴν ἐπαύριον, ἧτις ἦτο Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ· ἐνῶ δ' ἐγὼ μείνας μόνος, ἐσκεπτόμην περὶ ὁμιλίας, ἐπανελθὼν ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς συνεδριάσεως, ἧτις ἐγένετο ἐν τῇ Μονῇ, Βάμβα, εἶπεν, αὐριον ὑψώνεται ἡ σημαία κατὰ τὰς εὐχὰς σου, καὶ ἔστω ὁ λόγος περὶ ἐλευθερίας. Ἀκούσας ταῦτα, κατῆσπαζόμεν αὐτὸν δακρύων καὶ εὐχόμενος. Ἡ νύξ ἐκείνη ἦτον εἰς ἐμὲ δάκρυα καὶ στοχασμοί.

Ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ, καὶ ἤγουν οἱ κώδωνες, ἦτο θέαμα κατανυκτικὸν νὰ βλέπῃ τις τὸν λαὸν ἐκ πάντων τῶν μερῶν τῆς θεατρικῆς ἐκείνης πόλεως καταβαίνοντα εἰς τὸ παράλιον. Ὅλη ἡ παράλιος πλατεῖα, τὰ καταγρώματα καὶ κατάρτια τῶν προσωρισμένων πλοίων, ἡ ὄροφῆ τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς, πάντα ἦσαν πλήρη ἀπὸ τοῦ πλήθους. Τότε ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα ὡς ἔνθους ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων ἐν μέσῳ βαθυτάτης σιωπῆς, παρέστησα τὸ δίκαιον τοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀνοιχθέντος ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, τὰ δεινὰ τῆς πολυχρονίου τυραννίας, καὶ τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἀγωνισθῶμεν ἐν μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ, πεποιθότες εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων καὶ εἰς τὴν εὐμένειαν τῶν εὐσεβῶν βασιλέων. Κατέβην ἀπὸ τοῦ βήματος ἐν μέσῳ σοβαρᾶς σιωπῆς τοῦ ἡρωικοῦ ἐκείνου λαοῦ· καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ὠπλίσθησαν καὶ ἠτοιμάσθησαν τριακόντα, τὰ καλῆτερα πλοῖα, διὰ νὰ ἐνωθῶσι μετ' ἄλλων τοσοῦτων ἐκ τῶν Σπετσῶν, καὶ νὰ ἐκπλεύσωσιν εἰς Ψυρᾶ.

Μετὰ δύο περίπου μῆνας ἀπὸ τῆς εἰς Ἰδραν ἀφίξεώς μου ἤλθεν ὁ προσδοκώμενος Δ. Ὑψηλάντης καὶ ἀμειφθέντων τῶν συνήθων κανονοβολισμῶν, ἐπέμφθησαν εἰς τὸ πλοῖον πρὸς δεξίωσιν αὐτοῦ δύο τῶν προκρίτων· ἀποβάντα δὲ ὑπεδέχθησαν οἱ ἱερεῖς ἐνδεδυμένοι τὴν ἱερατικὴν αὐτῶν στολὴν μετὰ τῶν προκρίτων καὶ πλήθους πολλοῦ τοῦ λαοῦ, καὶ οὕτω ψάλλοντες εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν τῆς Μονῆς. Μετὰ δὲ τὴν δοξολογίαν ἀνέβη εἰς τὸν οἶκον τοῦ Γεωργίου Κουντουριώτου, ἔνθα διέμεινε μέχρι τῆς εἰς Πελοπόννησον ἀναχωρήσεως αὐτοῦ. Μέλλων δὲ νὰ ἀναχωρήσῃ, ἤθελε νὰ ἀκολουθήσω αὐτόν· ἀλλὰ καὶ οἱ πρόκριτοι ἤθελον νὰ μένω· ἐρωτηθεὶς δὲ νὰ εἶπω τὴν γνώμην μου, ἀπεκρίθην ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιστάσει γνώμην ἰδίαν δὲν ἔχω, ἀλλ' ὅτι συμφορώτερον εἰς τὴν πατρίδα, τοῦτο εἶμαι ἔτοιμος νὰ παύξω· τέλος ἀπεφασίσθη νὰ ἀκολουθήσω τὸν Ὑψηλάντην.

Οὕτω λοιπὸν ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τῆς Ἰδρας, ἀπέβημεν εἰς τὸ Ἄστρος, ὅπου ὑπεδέχθη τὸν Ἰψηλάντην ὁ στρατηγὸς Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν περίπου στρατιώτας. Γευματίσαντες δ' ἐκεῖ Ὀμηρικὸν γεῦμα, ἀνέβημεν εἰς τὰ Δερβένια, καὶ ἐκεῖθεν μετέβημεν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτσᾶς, ἔνθα διεμείναμεν, πολυειδῶς κακουχούμενοι καὶ κινδυνεύοντες. Ἐνῶ δὲ ἤγγιζεν ἡ πτώσις τῆς Τριπολιτσᾶς, ἠγγέλθη ὅτι ὁ Τουρκικὸς στόλος εὐρίσκετο εἰς Πάτρας καὶ ἦτο φόβος μὴ, εἰσπλεύσαντος εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, κάμη ἀπόβασιν εἰς τὴν Κόρινθον. Ὅθεν ἐνεκρίθη νὰ παρλάβῃ ὁ Ἰψηλάντης πεντακοσίους ἐκ τῶν πολιορκούντων τὴν Τριπολιτσᾶν, καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τῶν ἐν Καλαβρυτοῖς νὰ φυλάττῃ τὰ παράλια ἐκεῖνκ.

Ὁ Τουρκικὸς ὄμως στόλος δὲν ἐτόλμησε νὰ κάμη ἀπόβασιν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλ' εἰσπλεύσας εἰς Γαλαξίδι, κατέκαυσε τὴν πόλιν, ἔρημον ἐγκαταλειφθεῖσαν, τῶν κατοίκων φυγόντων μετὰ μάχην σκληρὰν, καὶ λαθόντες οἱ βάρβαροι ὀλίγα τινὰ πλοῖα ἔρημα καὶ ταῦτα, ἐξήλθον τοῦ κόλπου μετὰ θριάμβου Θεοροστικῷ. Ἐν τούτῳ ἠγγέλθη καὶ ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως, καὶ ἐπιστρέψαντες δὲν εὐρομεν ἐν αὐτῇ εἰμὴ ἐρείπια. Ἐκεῖ ἠρώστησε βαρέως καὶ ὁ Ἰψηλάντης καὶ ἐγὼ διὰ τὸν μεμολυσμένον ἀέρα ἐκ τῆς ἀκαθαρσίας, καὶ τῆς σήψεως τῶν πτωμάτων. Μόλις δὲ ἀνελάβομεν καὶ μετέβημεν εἰς τὴν Κόρινθον, καὶ ἐκεῖθεν ἐκστρατεύσαμεν εἰς τὴν Λαμίαν· ἀποτυχούσης δὲ τῆς ἐκστρατείας ἐπανήλθομεν εἰς Κόρινθον, καὶ ἀφοῦ παρεδόθη τὸ φρούριον, κατέβημεν εἰς τὸ Ἄργος διὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Νευπλίου· ἐνῶ δὲ οἱ βουλευταὶ ἐκάθητο μετὰ τοῦ προέδρου Ἰψηλάντου συμβουλευόμενοι περὶ τῶν πραγμάτων, ἠγγέλθη ὅτι ὁ Δράμαχλις εἰσέβαλεν εἰς τὴν Κόρινθον μετὰ τριάκοντα χιλιάδων πεζῶν ὁμοῦ καὶ ἰππέων. Τότε εἰσελθὼν εἶπον πρὸς τὸν Πρόεδρον, τί κάθισαι; προσμένεις νὰ ἔλθωσιν οἱ ἔχθροὶ νὰ σὲ συλλάβωσι μετὰ τῶν βουλευτῶν ὡς πρόβατα ἐπὶ σφαγὴν συγκεκλεισμένα; ἔξελθε, καὶ ἐγὼ κρατῶν τὸν σταυρὸν προπορεύομαι κηρύττων ὅστις εἶναι Χριστιανὸς καὶ πιστὸς Ἑλληνας, ἄς ἀκολουθῇ· ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη, φοβηθέντων ἴσως τῶν βουλευτῶν δρυὴν τινα παρὰ τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐσέβετο πάντοτε καὶ ἠγάπα τὸν Ἰψηλάντην· δι' ὃ καὶ ἐξ ἀρχῆς οἱ πρόκριτοὶ τῆς Πελοποννήσου δὲν ἐνεπιστεύοντο εἰς αὐτὸν τὴν δύναμιν τῶν ὄπλων, φρονοῦντες οὐκ ὀρθῶς μετ' ὀλίγον ἦλθεν ἡ ἄλλη ἀγγελία ὅτι ἐν ἰππικὸν σῶμα τῶν πολεμίων ἔρχεται ἐπὶ τὸ Ἄργος. Διαδοθείσης τῆς ἀγγελίας ταύτης, κατέλαβε πάντας φόβος καὶ τρόμος. Γυναῖκες καὶ παιδιὰ κλαίοντα καὶ ἔμφοβοι ἄνδρες ἄοπλοι ἔτρεχον κάτω εἰς τοὺς Μύλους. Ἐν τῇ δεινῇ ταύτῃ πε-

ριστάσει ἔτυχον νὰ εὐρεθῶσι καὶ αἱ δύο ἀδελφαί μου μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀνεψιοῦ μου Κωνσταντίνου, αἵτινες πρὸ τινῶν ἡμερῶν εἶχον ἔλθει ἐκ τῶν Ψυρῶν, φέρουσαι μεθ' ἑαυτῶν ὅσα ἐκ τῶν βιβλίων μου καὶ οἰκιακῶν πραγμάτων ἠδυνήθησαν νὰ σώσωσιν ἐκ τῆς πατρίδος· πολλὰ δὲ τότε ἀπολέσαντες, καὶ παθόντες, καὶ κινδυνεύσαντες, τὰ ὅποια διὰ νὰ μὴ παρεκτείνωμαι ἀποσιωπῶ, μόλις διεσώθημεν εἰς τὰς Σπέτσας, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Μῆλον, ὅπου ἡ πρεσβυτέρα ἀδελφή μου πάσχουσα διὰ τὰς πολλὰς ταλαιπωρίας καὶ κακουχίας ἐτελεύτησε.»

ΜΙΑ ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ

Ἦτο ἡμέρα ἑορτῆς ἐν τῷ ἐν Λονδίνῳ τραπεζιτικῷ οἴκῳ Ἀρρισσων, Γρηγορίου Σώλλιθαν καὶ Σ^ς. Τὰ γραφεῖα ἦσαν κλειστά, πλήρες δὲ τὸ εὐρὺ ἐστιατόριον. Τεσσαράκοντα ἐκ τῶν συνδαιτημόνων ἦσαν οἱ συγγενεῖς, ἀδελφοί, υἱοί, θυγατέρες, ἔγγονοι καὶ ἔγγοναί, ἀνεψιοὶ καὶ ἀνεψιαὶ τοῦ πλουσίου τραπεζίτου. Ἐξήκοντα δὲ ἄλλοι ἦσαν οἱ παντοειδεῖς ὑπάλληλοι τοῦ οἴκου Ἀρρισσων, Γρηγορίου Σώλλιθαν καὶ Σ^ς, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν διασημοτάτων καὶ ἐντιμοτάτων τοῦ ἄσπερος.

Ἀφθονον ἦτο τὸ γεῦμα καὶ γενικὴ ἡ χαρὰ. Ὁ Γρηγόριος μὲ φαιδρὸν πρόσωπον προσεπάθει νὰ περιποιῆται ὅλους τοὺς ξένους, εἰς ἄλλον μειδιῶν καὶ ἄλλον προσαγορεύων.

Εἶχε φθάσει ἡ στιγμή τῶν προπόσεων, στιγμὴν σοβαρὰ διὰ τοὺς Ἀγγλους.

— Τέκνα μου, λέγει ὁ Γρηγόριος Σώλλιθαν, ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν οἰκογένειάν του καὶ σεῖς ἄλλα μου τέκνα, πρὸς τοὺς ὑπάλληλους του, κρίνω καλὸν νὰ σᾶς διηγηθῶ σήμερον ὅτι οἱ πλείστοι ἀγνοεῖτε, τὰ περὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς τῆς περιουσίας μου. Θὰ ἐνόμιζον ἑμαυτὸν ἀνάξιον τῆς εὐτυχίας ἂν ἐλησμόνουν κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν νὰ σᾶς καταστήσω γνωστὸν ποῦ καὶ εἰς ποῖον χρεωστῶ τὴν εὐτυχιάν ταύτην.

Διὰ τοῦτο θὰ προτίω δις καὶ ἡ διπλῆ αὐτῇ πρόποσις θ' ἀποτεινεται εἰς τὴν ἐξ ἴσου ἱεράν καὶ προσφιλεῖ μνήμην δύο ἀνδρῶν, τοῦ πατρός μου Δανιὴλ Σώλλιθαν καὶ τοῦ Τζαίιμς Ἀρρισσων.

Ἄς προτίωμεν λοιπὸν ὑπὲρ τῆς μνήμης τοῦ Δανιὴλ Σώλλιθαν!

Ἄς προτίωμεν ὑπὲρ τῆς μνήμης τοῦ Τζαίιμς Ἀρρισσων!

Ὅταν καθησύχασαν ὀλίγον τὰ οὐρρά, ἐπανελάθεν ὁ τραπεζίτης:

— Ὁ πατήρ μου, ὁ καλὸς μου πατήρ, — καὶ λέγοντος ταῦτα ἠλλοιοῦτο ὑπὸ τῆς συγκινήσεως ἢ φωνῆ του — ἦτο πρὸ τοῦ γεννηθῶ ἱκανὸς καὶ τίμιος, ἀλλὰ πτωχὸς Ἴρλανδοῦ ἐργάτης.

Ὅταν ἐγὼ ἐγεννήθην, ἠναγκάσθη νὰ καταλείψῃ τὸ Δουβλίνον, ὅπου δὲν εἶχεν ἐργασίαν